УДК 373.2.015.31-053.4:7

Бутенко О.Г.,
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРАЦІЇ ХУДОЖНЬОЇ ДИЗАЙНЕРСЬКОЇ ТА ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено особливості розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку на засадах інтеграції художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності. Акцентовано увагу на тому, що взаємодія мистецтв, впровадження в практику програм комплексного розвитку дитини було і залишається найважливішим завданням психолого-педагогічної науки. Доведено, що результатом інтеграції художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності є цілісний художньо-естетичний розвиток дітей. У цьому випадку інтеграція наділена значними можливостями формування у дітей ціннісних орієнтирів, морально-естетичних відношень та художнього інтересу.

В статье освещены особенности развития творческих способностей детей старшего дошкольного возраста на основе интеграции художественной дизайнерской и театрально-игровой деятельности. Акцентировано внимание на том, что взаимодействие искусств, внедрение в практику программ комплексного развития ребенка было и остается важнейшей задачей психолого-педагогической науки. Доказано, что результатом интеграции художественной дизайнерской и театрально-игровой деятельности является целостное художественно-эстетическое развитие детей. В этом случае интеграция обладает значительными возможностями формирования у детей ценностных ориентиров, нравственно-эстетических отношений и художественного интереса.

The article highlights the features of the development of creative abilities of children of preschool age through the integration of art and design of theatrical and gaming activities. The attention to the fact that the interaction between art, implementation of the programs for the integrated development of the child has been and remains the most important task of psychological and pedagogical sciences. It is proved that the result of the integration of art and design theatrical game activity is an integral artistic and aesthetic development of children. In this case, the integration offers significant possibilities of formation of values in children, moral and aesthetic relations and artistic interest.

***Ключові слова**: творчість, творчі здібності, художньо-творчі здібності, старший дошкільний вік, інтеграція, художня дизайнерська діяльність, театрально-ігрова діяльність.*

***Ключевые слова**: творчество, творческие способности, художественно-творческие способности, старший дошкольный возраст, интеграция, художественная дизайнерская деятельность, театрально-игровая деятельность.*

***Keywords:** creative, creativity, artistic and creative abilities of the senior preschool age, integration, design art activities, theater and games activities.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах розвитку суспільства і модернізації освіти особливої актуальності набувають проблеми формування у дітей здібностей, що дозволять їм надалі самостійно поповнювати і коригувати свої знання, орієнтуватися в потоці інформації, пристосовувати свої можливості до потреб суспільства.

Початковий старт становлення і розвитку творчої, діяльної, ерудованою, компетентної особистості розпочинається в дошкільному дитинстві, коли закладаються основи духовного розвитку особистості, формування її естетичної свідомості та художньої культури. У цей період у дитини з'являється потреба в художній діяльності.

Завдання педагогів дошкільних установ – наситити життя дитини мистецтвом, ввести її у світ музики, зображувального мистецтва, літератури, театру, танцю; включити мистецтво в повсякденне життя дітей; створити умови для дитячої художньої творчості.

Мистецтво, художня діяльність – одна із найважливіших сфер духовного життя людства. Процес виховання – це не тільки вплив дорослого на дитину, але і діяльність самої дитини. Правильна організація дитячої діяльності, педагогічне керівництво нею є основним освітньо-виховним завданням дошкільного навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз історичного досвіду роботи з дітьми дошкільного віку в галузі естетичного виховання показав, що, опираючись на досягнення педагогіки, психології, філософії, генетики,

фізіології, дослідження в цій галузі проводили Б. Асафьєв, П. Блонський, Н. Брюсова, Л. Виготський, С. Моложавий, О. Руднєва, М. Рибнікова, Н. Сац, О. Фльорина, С. Шацький, В. Шацька, Ф. Шміт та ін.

Дослідженню проблем синтезу мистецтв, їх значення у формуванні особистості присвятили свої роботи Ю. Борев, В. Ванслов, Б. Галеєв, І. Гончаров, Т. Грін, М. Каган, Є. Колокольцев, В. Міхальов, У. Морріс, Я. Фальке, М. Шаслер та ін.

Різні аспекти художньої творчості дітей дошкільного віку розкриваються у психолого-педагогічних дослідженнях, зокрема: значення, сутність та шляхи розвитку художньої творчості дошкільників (Л. Венгер, Н. Ветлугіна, Г. Григорьєва, В. Єзикеєва, О. Запорожець, Т. Козакова, Т. Комарова, Л. Компанцева, Н. Корчаловська, О. Леонтьєв, В. Мухіна, Н. Сакуліна, К. Тарасова, Н. Халезова, О. Фльорина та ін.); використання творчих завдань у художньому навчанні (Л. Блащук, Н. Ветлугіна, Г. Вишнева, Т. Комарова та ін.); зміст, засоби, методи і прийоми розвитку творчої особистості в ТРВЗ-педагогіки (А. Страунінг); специфіка та шляхи розвитку творчості дітей в різних видах продуктивної діяльності (Н. Ветлугіна, З. Грачова, Р. Козакова, Л. Компанцева, Т. Комарова, Л. Парамонова, Н. Сакуліна, К. Тарасова, Б. Теплов, Г. Урадовських, О. Фльорина та ін.); розвиток і реалізація творчого потенціалу дитини в художній діяльності (І. Голованова, О. Дмитрієва, М. Жернільська, Н. Опаріна, І. Соколова та ін.).

На глибокий і різнобічний взаємозв’язок різних видів мистецтва і художньо-творчої діяльності дітей (образотворчої, музичної, театралізованої, ігрової, художньо-мовленнєвої та ін.) та його вплив на формування художньо-творчих здібностей дітей вказувала Т. Комарова. Під її керівництвом, проблемами інтеграції образотворчої діяльності та музики опікувалася С. Козирєва, гри-драматизації й образотворчої діяльності – О. Трусова, природи й образотворчої діяльності – О. Янакієва, предметів естетичного циклу – С. Хмарський і т.д.

Однак, не зважаючи на численність наукових досліджень і методичних напрацювань, не розроблено сучасних методик, спрямованих на педагогічну

підтримку педагогів щодо розвитку творчих здібностей старших дошкільників на засадах інтеграції художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності.

Зважаючи на вищеозначене, **мету публікації** ми вбачали у висвітленні проблеми розвитку творчих здібностей старших дошкільників на засадах інтеграції художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дошкільний вік – складний і важливий період у формуванні і становленні особистості дитини. У цей період закладається характер дитини, розвиваються сенсорні процеси, пам’ять, увага, мислення, уява; здійснюється її всебічний розвиток. Однак розвиток йде не тільки шляхом накопичення знань, одержуваних з різних джерел. Величезне значення має діяльність дітей, як засіб оволодіння різними уміннями та формами людської діяльності. Чим різноманітнішою буде діяльність дитини, тим багатограннішим буде для неї шлях пізнання довкілля і розвитку її здібностей – інтелектуальних, художньо-творчих, конструктивних та ін.

Творча діяльність впливаючи на всебічний розвиток і формування особистості, включає в себе такі види діяльності, як музичну, образотворчу, художньо-мовленнєву, театрально-ігрову та ін. Кожний із цих видів діяльності вносить свій зміст, розкриваючи сутність художньої діяльності. Разом з тим, ці діяльності спрямовані на художньо-естетичний розвиток дітей, в процесі яких створюються можливості формування художньо-творчих здібностей.

У дошкільному закладі художнє виховання здійснюється шляхом виховання здатності безпосереднього естетичного сприйняття явищ дійсності; через ознайомлення з мистецтвом; включення дітей у художню діяльність: спів, танці, читання віршів і розповідання казок, ігри-драматизації, малювання, ліплення тощо. Ці шляхи тісно пов’язані між собою, будучи основою успішного здійснення всіх видів художньої діяльності. Отже, розвиток у дітей здатності художнього сприйняття викликає необхідність збагачувати їх відповідними враженнями, знайомити з ідейно та художньо повноцінними творами мистецтва, доступними дитячому розумінню. Діючи на свідомість і почуття, мистецтво сприяє не тільки художньому розвитку, але і розумовому, і моральному вихованню.

Дослідження засвідчують, що комплексне використання мистецтв у роботі з дітьми дошкільного віку в художній діяльності, а саме інтеграції художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності, необхідне для формування та розвитку елементів естетичної культури. Одним із важливих елементів естетичної культури є естетичне почуття і естетичний смак [4].

Дитина досить рано починає намагатися найрізноманітнішим чином висловити отримані враження: рухом, словом, мімікою. Треба дати їй можливість розширити сферу втілення цих вражень, запропонувавши їй матеріал для творчості – глину для ліплення, олівець і папір для малювання, будівельний матеріал для конструювання – і навчити користуватися цим матеріалом. Треба всіляко заохочувати дитячу творчість, в якій би формі вона не проявлялася [2].

Діти дуже сприйнятливі до будь-якого виду діяльності, особливо до художньої. Художня діяльність є однією з найцікавіших для дітей дошкільного віку, оскільки глибоко хвилює дитини, викликаючи позитивні емоції завдяки відображенню отриманих в довколишньому житті вражень. Художня дизайнерська творчість чинить великий вплив на розвиток у дітей елементів естетичної культури і сприяє формуванню художньо-творчих здібностей.

Художня дизайнерська діяльність є найважливішим засобом естетичного виховання. У своїй творчості діти передають ті естетичні якості предметів, які вони помітили і виокремили в процесі сприйняття. Створюючи власний виріб (малюнок, ліплення, аплікацію, поробку тощо), діти відзначають, чому їм подобаються ці вироби, що в них цікавого, чому вони радують їх, і, навпаки, що викликає негативне ставлення. Часто естетична оцінка переплітається з моральною. Тому прояв ставлення до художніх творів – це вияв не тільки естетичної оцінки, а й суспільної спрямованості творчості у дітей дошкільного віку, що має важливе значення для морального виховання дітей [7; 11].

У процесі художньої дизайнерської діяльності створюються сприятливі умови для розвитку естетичного, емоційного сприйняття мистецтва, що сприяє формуванню естетичного ставлення до дійсності і до мистецтва. Спостереження і виділення властивостей предметів, які слід передати в

зображенні (форми, будови, величини, кольору, розташування в просторі), сприяють розвитку у дітей естетичного почуття, формуванню образних уявлень, уяви. Художня діяльність у дітей – це створення художнього образу, коли в процесі спостереження передаються всі його характерні властивості. В процесі такої діяльності у дітей розвиваються спостережливість, естетичне сприйняття, естетичні емоції, художній смак, творчі здібності; вміння бачити прекрасне в довкіллі і творах мистецтва [3; 5; 9].

Художня дизайнерська діяльність має свої особливості саме в дошкільному дитинстві, тому що у дошкільнят розвивається творча активність, діти починають створювати оригінальні продукти своєї діяльності. Оволодівши способами діяльності, дитина відчуває себе вільною і незалежною у творчих проявах в процесі художньої діяльності [1; 7].

Емоційне ставлення до художньої діяльності є вагомим чинником формування у дітей творчості в дизайнерській діяльності і естетичному вихованні загалом. Емоційне позитивне ставлення до творів мистецтва (картини, скульптури, фотографії тощо), до своїх робіт і робіт інших дітей служить основою будь-якої діяльності і є важливою умовою виховання елементів естетичної культури в театрально-ігровій та художній дизайнерській діяльності.

Отже, в результаті взаємозв’язку художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності і їх взаємного впливу один на одного, збагачується особистість дитини, розвивається її естетична культура, формуються художні творчі здібності.

Виховні можливості театралізованої діяльності безмежні. Беручи участь у ній, діти знайомляться з навколишнім світом у всьому його різноманітті через образи, фарби, звуки; а вміло поставлені запитання змушують їх думати, аналізувати, робити висновки і узагальнення. Можна стверджувати, що театралізована діяльність є джерелом розвитку почуттів, глибоких переживань і відкриттів дитини, засобом прилучає її до духовних цінностей. Театралізовані заняття розвивають емоційну сферу дитини, змушують її співчувати, співпереживати події, яка розігрується [8; 10].

Театр – це синтетичний вид мистецтва, в якому можна успішно об'єднувати багато видів дитячої діяльності. Об'єднання діяльностей можливе завдяки тому, що атмосфера театру – це природна стихія для дитини. Саме театр дозволяє реалізовувати і розвивати великі творчі та емоційні можливості дітей, не завжди затребувані у повсякденному житті.

Завдяки театралізованій діяльності дитина не тільки отримує інформацію про довкілля, закони суспільства, красу людських взаємин, а й вчиться жити в цьому світі, будувати свої відносини. Для того, щоб вирішити ці життєві задачі від дитини вимагається головне – творча активність особистості, сформованість складників її художньо-творчих здібностей (уваги, уяви, логіки, емоційної пам'яті, добре розвиненої мови, міміки).

Значний і різнобічний вплив театралізованих ігор на особистість дитини дозволяє використовувати їх як могутній ненав'язливий педагогічний засіб, оскільки саме в грі дитина відчуває себе більш розкуто, вільно, природно. У зв'язку з цим, театралізовану діяльність прийнято називати театрально-ігрової.

Ігрова методика в театральній педагогіці включає в себе як найпростіші, загальнодоступні завдання, що розвивають психофізичні процеси, так і більш складні ситуативні ігри, ігри-імпровізації. Все це відбувається через гру – улюблене заняття дітей [6].

Ігрова ситуація створює психологічну установку, «налаштовує» психіку дитини на заняття театральним мистецтвом. Гра не є чимось чужорідним для театралізованої діяльності. Включення гри в заняття обґрунтоване генетичною спорідненістю гри і мистецтва. Їх пов'язує свобода творчості, емоційна насиченість, умовність дій, тобто дія в «уявному полі» (Л. Виготський) або в «запропонованих обставинах» (К. Станіславський).

Принципами інтеграційного процесу художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності є: ретельний відбір і доступність матеріалу емоційному досвіду дитини і досвіду сприйняття; активна творча діяльність дітей; врахування індивідуальних переваг та інтересів; взаємозв'язок усіх педагогів дошкільного закладу; естетика предметно-розвиваючого середовища (оформлення спектаклю, дитячого святкового ранку, дитячих робіт).

З метою творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку через інтеграцію художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності необхідно: створити умови для розвитку творчої активності дітей; залучити дітей до художньої культури; створити умови для спільної діяльності дітей і дорослих; забезпечити взаємозв'язок діяльності в єдиному педагогічному процесі.

Зв'язок художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності побудований на почуттях дитини. Якщо одна діяльність глибоко торкається душі дитини, то вона обов'язково буде прагнути висловити свої почуття через іншу діяльність. Педагогічна діяльність, направлена на інтеграцію всіх видів художньої діяльності, відкриває перед дітьми двері у світ прекрасного, піднесеного, нескінченного мистецтва.

Висновки із дослідження та перспективи подальших розробок обраного напрямку. Отже, проблема взаємозв'язку різних видів художньої діяльності в роботі з дітьми займає особливе місце. Теоретичне обґрунтування взаємодії мистецтв, впровадження в практику програм комплексного розвитку дитини було і залишається найважливішим завданням психолого-педагогічної науки. Результатом інтеграції художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності є цілісний художньо-естетичний розвиток дітей. У цьому випадку інтеграція наділена значними можливостями формування у дітей ціннісних орієнтирів, морально-естетичних відношень, художнього інтересу.

Вивчення проблеми розвитку творчих здібностей старших дошкільників на засадах інтеграції художньої дизайнерської та театрально-ігрової діяльності засвідчило, що подальшого розгляду та дослідження заслуговують проблеми розвитку творчості у дітей дошкільного віку в середовищі художньої дизайнерської студії дошкільного навчального закладу; виховання у старших дошкільників художнього смаку засобами архітектури, кіномистецтва та фотодизайну ін.

Література:

1. Катханова Ю. Ф. Дизайн : навчальний посібник / Ю. Ф. Катханова, –

ВЛАДОС, 1994. – 48 с.

2. Комарова Т. С. Дитяче образотворче мистецтво : що під цим слід розуміти? / Т. С. Комарова // Дошкільне виховання. – 2005. – № 2. – С. 7-11.

3. Конишева Н. М. Дизайнерська освіта в початковій школі / Н. М. Конишева // Початкова школа. – 2006. – № 5. – С. 26-30.

4. Котляр В. П. Основи художнього виховання дітей [Текст] : Навчальний посібник / В. П. Котляр. – Донецьк : вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010. – 223 с.

5. Кузнєцова О. В. Ознайомлення з технікою дизайну як одна з умов розвитку творчості дошкільнят // http://festival.1september.ru/index.php?numb _artic = 419196.

6. Методика навчання образотворчої діяльності та конструювання : навч. посібник [для учнів пед. уч-щ зі спец. 03.08 «Дошкільне виховання»] / Т. С. Комарова, Н. П. Сакуліна, Н. Б. Халезова та ін; Під ред. Т. С. Комарової. – 3-е вид., допрац. – М. : Просвещение, 1991. – 256 с., іл.

7. Пантелеев Г. Детский дизайн / Г. Пантелеев. – М., 2006. – 192 с., іл.

8. Прокоф'єва Е. Психологія дитячої творчості // prokofieva@beep.ru

9. Швайко Г. С. Детский дизайн на занятиях из изобразительной деятельности / Г. С. Швайко // Ребенок в детском саду. – 2004. – № 1. – С. 24-29.

10. Якобсон П. М. Психология художественного восприятия / П. М. Якобсон. – М. : Искусство, 1964 – 85 с.

11. Яригіна А. Діти і дизайн : фітодизайн, флористика, аранжування з природних матеріалів / А. Яригіна // Дошкільне виховання. – 2006. – № 2. – 65 с.